

Секція „Психологія і соціологія”,
підсекція „Педагогічна психологія”
Юлія Вікторівна Курята

Характеристика основних чинників соціалізації дітей у сучасному суспільстві

Розглядаючи останні дослідження феномену соціалізації, очевидним стає те, що залишаючись одним із найпоширеніших термінів у психології та перебуваючи у сфері аналізу інших наук (філософія, соціологія), трактування його все ще містить багато суперечностей. Зокрема, немає однозначності у визначенні суті соціалізації: парадокс закладений вже в тому, що вона розуміється і як процес, і як його результат одночасно. По-різному оцінюється міра особистої активності людини у цьому процесі, питання інститутів соціалізації, нерозкритими залишаються деякі аспекти прийняття дитиною її політичної та економічної ідентичностей, статевих ролей.

Проголошення зростання гуманізації та демократизації суспільного життя, повернення свідомості від розуміння дитини як істоти, що тільки готується стати особистістю, до визнання самоцінності дитинства в розвитку загальнолюдської культури та можливості участі дітей в різноманітних сферах суспільного життя сприяють формуванню нових підходів до розгляду процесу соціалізації. В останніх психологічних дослідженнях виокремлюється загальна тенденція до тлумачення суті всіх змістових змін в епосі дитинства під час проходження процесу дорослішання не тільки як засвоєння дитиною соціальних норм (на чому раніше акцентувалась основна увага), але і як власне розвиток соціальних якостей, які властиві людській природі. Це здійснюється практично в досягненні певного рівня соціалізації, який є типовим для конкретно-історичного суспільства, ширше - для конкретно-історичного часу, одночасно реалізуючи власне становлення того соціального рівня, що характеризує людину певної епохи, в даному випадку людину сучасну [3].

Специфічні суперечності, проблеми та перспективи дорослішання дітей в сучасному світі розглядаються багатьма вченими (В.В.Абраменкова, І.С.Кон,

В.Т.Кудрявцев, В.А.Мудрик, Л.Р.Обухова, Д.І.Фельдштейн та інші.). Серед таких чинників зауважимо соціальні, економічні та політичні особливості, технократизація суспільства, інтеграційні тенденції, актуальні глобальні проблеми тощо.

Також, це дані про вплив такого чинника соціалізації сучасної дитини як засоби масової інформації. Так, за В.В. Абраменковою, екран як абстрактний дорослий (сукупний суб'єкт) активно здійснює так звану „телеекранну соціалізацію”, трансформуючи дитячу свідомість, поступово витісняючи традиційні форми та інститути соціалізації сучасної дитини, породжуючи квазівідношення замість культивування гуманного ставлення до світу [1].

Поряд із неоднозначним впливом засобів масової інформації значимими є негативні свідчення про правові, економічні, соціально-психологічні аспекти, функціонування системи освіти, дані про рівень дитячої злочинності, які визначають новий напрям вивчення цих явищ та пошук шляхів їх корекції.

Щодо іншого чинника соціалізації, а саме сімейного виховання, то базові відмінності стратегії виховання у цьому інституті соціалізації базуються в основному на відмінностях соціальної структури, типів сімей, приналежності їх до різних соціально-економічних прошарків. Тут все ще залишається відкритим питання власне природи феномену батьківства та материнства – а саме питання домінування в ньому біологічної чи соціальної основи.

Як у сімейному вихованні, так і в шкільному основною щодо визначення домінуючих особливостей соціалізації є так звана імпліцитна теорія особистості як своєрідна ціннісна орієнтація, самоопис конкретної етнічної групи. За І.С. Коном саме нормативний образ дорослого визначає вибір цілей і засобів соціалізації дітей у навчально-виховному процесі.

Поруч із дорослими у сімейному та шкільному вихованні, до кінця молодшого шкільного віку визначального впливу на процес соціалізації дитини набувають групи однолітків та спільна діяльність дітей у дитячій субкультурі. Дитяча субкультура як відносно автономне культурне утворення у межах домінуючої культури дорослих виступає смисловим простором цінностей,

установок, способів діяльності та форм спілкування, що здійснюється в дитячих спільнотах даної конкретно-історичної соціальної ситуації розвитку, реалізуючи таким чином свою основну функцію – соціалізацію дітей. Адже у дитячій спільноті засобами дитячої субкультури власне і відбувається духовний розвиток дитини, становлення її картини світу. Слід зауважити, що під впливом причин соціального, економічного та психологічного характеру спостерігається деформація змісту дитячої субкультури: збіднення репертуару дитячого фольклору, втрата усних текстів, примітивізація, а часом і зникнення колективних ігор і тому подібні процеси. Наслідком цього є зростання кількості дитячих неврозів, відчуження дітей від дорослих і однолітків, їх протиправна поведінка. Низка вчених здійснювала аналіз подібних негативних проявів через дослідження феномена дитячої субкультури, зокрема, А.А. Крилов, В.Т. Кудрявцев, В.В. Абраменкова, М.В. Осоріна, І.С. Кон та інші.

Оскільки сучасний етап характеризується наявністю таких проблем та суперечностей, що здійснюють свій неоднозначний вплив на процес соціалізації, необхідним є пошук шляху гармонізації входження дітей у світ дорослих і створення нових підходів до організації дитячо-дорослої взаємодії під час цього процесу, розроблення програми сприяння адекватному розвитку духовності дітей у виховному та освітньому процесі, як важелів керування процесом їх дорослішання.

Список використаних джерел:

1. В.В. Абраменкова Социальная психология детства: развитие отношений ребенка в детской субкультуре. - М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж. Изд-во НПО "МОДЭК", 2000. – ст.ст. 302-319.
2. Г.С. Абрамова Практикум по возрастной психологии: Учеб. пособие для ст.-в вузов. – М.: Академия, 1997.- ст.ст. 57-94.
3. Г.М. Андреева Психология социального познания: М.: Аспект Пресс, 1997.- ст.ст. 236-266.

Авторська картка: *Курята Ю.В., викладач кафедри практики англ.м. Рівненського державного гуманітарного університету; аспірант Національного університету „Острозька академія” зі спеціальності педагогічна та вікова психологія; м.Рівне, вул. А.Мельника 6/56, дом.тел. 62-45-*